

Pracovní poměry na dobu určitou kompenzované dalším sociálním zabezpečením tanečních umělců

Blíží se konec dvouleté zákonné lhůty na možnost využití smluv na dobu určitou a vedení všech divadel se usilovně zabývá situací jak dál, jak zachovat požadovanou uměleckou úroveň souborů a dodržet literu Zákoníku práce.

Situace je velmi kritická a její řešení překračuje běžné postupy a následky těchto rozhodnutí jsou dalekosáhlé.

Smlouvy na dobu určitou a neurčitou.

Umělecká práce je natolik specifická, že není možné uzavírat s umělci smlouvy na dobu neurčitou ani po dvouletém období smluv na dobu určitou. Toto bezesbytku platí pro tanečnický obor.

Zde jsou důvody, proč je toto řešení nevhodné především pro taneční umělce:

- velká náročnost na interpretaci uměleckého díla tvůrčím způsobem,
- požadavek uměleckého růstu,
- povinnost umělce udržovat odpovídající technickou úroveň, fyzickou kondici a vzhled,
- krátké a specifické období, kdy je možno vykonávat umělecké profese na vysoké umělecké úrovni (= „tanec je uměním mladých“).

Bohužel, taneční umělecká práce je neoddělitelně spjata i s věkem tanečníka. V případě, že by se zakonzervoval netermínovaný pracovní poměr, umře tím pádem taneční umění jako celek. Soubory budou plné starších tanečníků, umělečtí šéfové a inscenátoři nebudou mít prostor pro tvůrčí a uměleckou práci. A diváci se přestanou zajímat o umění, které se stane mrtvým, nevýkonným a nezajímavým. A přestanou chodit do divadla.

To je vidina, která je reálnou budoucností. Myslíme si, že systém netermínovaných smluv není vhodný pro umělecké profese. I v jiných zemích je tato situace řešena výjimkami pro umělce.

Český Zákoník práce umožňuje dohodu o „zvláštní povaze práce“, ale tu musí schválit odborový orgán, který má ze své podstaty chránit zájmy zaměstnanců a jestliže je ochoten o

tom vůbec jednat, jsou jednání těžká a většinou neúspěšná. Jen málokterí si uvědomují, že nepřistoupením na kompromis si zruší vlastní profesi. Řešením není ani převedení umělců na jinou profesi v rámci zaměstnavatele. Žádné divadlo také nemá možnost najít uplatnění pro všechny výkonné umělce po aktivní kariéře na jiných pracovních pozicích.

Navrhujeme vyjmout z účinnosti zákona umělce s tím, že tyto profese budou již ze zákona vyjmenovány jako „zvláštní povaha práce“.

K podpoře a řešení sociálních záležitostí namísto smluv na dobu neurčitou navrhujeme řešení těchto témat:

Platy tanečníků a jejich důchodové zabezpečení.

Jak bylo řečeno výše, tanečníci mají velmi krátké, ale velmi intenzivní období té nejvyšší pracovní aktivity. To je asi 12–18 let v případě, že se nestane nějaký úraz, či se neprojeví nějaký handicap, který tuto dobu ještě zkrátí. V poměru k tomu je na tuto profesi nutná intenzivní příprava – od 6 let v baletních školách a od 11 let na taneční konzervatoři. Celkem 12 let denní dřiny od rána do večera. Je alarmující nutností, aby z hlediska jejich sociálního a společenského postavení byli v krátké době profesionální práce v divadle oceněni tak, aby jim bylo umožněno žít lépe – nejen na okraji společnosti s platem pod celostátním průměrem. Excelentní sólisté baletu (díky kterým se plní denně divadelní domy) jsou oceněni v platové hladině srovnatelné s platy pouze průměrných zaměstnanců jiných profesí. Chybí mzdové prostředky určené zvláště na ocenění těchto vynikajících umělců a jejich excelentních výkonů. To má pak vliv i na příliv nových špičkových umělců do baletních souborů. Úroveň, kvalita a repertoár českých divadel již dlouho láká i zahraniční špičkové umělce. Ale překážkou pro jejich angažmá je právě výše ohodnocení, která se pohybuje na čtvrtinovém ohodnocení v zahraničních divadlech. Naopak, ti nejlepší absolventi českých škol míří do zemí, kde je lepší ohodnocení za tu samou práci. Právě nízká úroveň platů neumožňuje odpovědně si zajistit finanční rezervy, či připojištění v odpovídající výši, které by umožnilo řešení životní situace po skončení aktivní činnosti tanečníka.

S tím je spojen i problém vyřešení důchodů, či jiného sociálního zabezpečení tanečníků po skončení aktivní dráhy. Předčasný odchod do důchodu (důchod za výsluhu let) a profesní invalidní důchody byly zrušeny (v r. 1996), finanční rezervy si tanečníci nemají z čeho vytvořit a tak se opět ocitají většinou před velkými existenčními problémy. Společnost by měla najít způsob jak ohodnotit tyto zaměstnance i po skončení jejich aktivní činnosti.

Obáváme se, že jinak učiníme chybu, která bude mít za následek obrovské škody v tak těžko budovaném postavení kultury v české společnosti a zastavíme umělecký kvalitativní růst, což

by byla škoda nejen pro Českou republiku, ale i evropskou kulturu, kde jsme si po letech pracně vydobyli výborné postavení.

Mgr. Zdeněk Prokeš
člen Rady Tanečního sdružení ČR
V Praze 9. prosince 2005

Vážení čtenáři, zveřejňujeme Návrh sociálního zabezpečení tanečních umělců v ČR, který byl vypracován a projednán Radou TS ČR na základě požadavku MK a odeslán ministru kultury Vítězslavu Jandákovi. Přivítáme vaše názory!

Návrh na řešení sociálního zabezpečení výkonných tanečních umělců v ČR po ukončení profesní činnosti

K řešení sociálního zabezpečení výkonných tanečních umělců po ukončení jejich profesní činnosti by mělo být přistupováno systémově.

1) Za systémové řešení sociálního zabezpečení tanečních umělců je možné považovat jejich zařazení do skupiny zaměstnanců, kteří jsou odměňováni podle platných předpisů, avšak se zvýhodněnými tarify /mzdové tarifní tabulky 3 a 4 – pracovníci ve státní správě, policie, hasiči, vězeňská služba/ s tím, že bude vzhledem ke zkrácené možnosti výkonu povolání zohledňována pouze platová třída/ dle Katalogu prací a dosaženého vzdělání/ nikoliv však platový stupeň dle délky dosažené praxe. Podobně jako u jiných skupin zaměstnanců /policie, hasiči, vězeňská služba/ bude tanečním umělcům pro objektivní důvody předčasného ukončení výkonu profesní praxe vyplácen vyrovnávací příspěvek /až do výše 60% procent platu /. Zdůvodnění: Odborná příprava tanečních umělců patří mezi nejnáročnější i nejdelší profesní přípravy vůbec- 8 let, vysoká fyzická i psychická náročnost s ohledem na charakter oboru i integraci odborného praktického, teoretického a všeobecného vzdělání. Po dosažení odborného vzdělání – tj. vyššího odborného vzdělání – absolutorium, titulu DiS., nebo odborného vzdělání s maturitou, nastupují taneční umělci do umělecké praxe prováděné buď na základě pracovně právního vztahu, nebo formou svobodného povolání. Taneční praxe patří, podobně jako profesní příprava, svými nároky po stránce fyzické, psychické, zdravotní a estetické mezi výjimečně náročné, což je vyjádřeno celkovým opotřebováním organismu a tím i nemožnosti vykonávat tuto profesi do doby nároku na starobní důchod. Tato skutečnost byla zohledňována do roku 1993 možností odchodu do důchodu za výsluhu let, u sólistů baletu po 20 letech činnosti, u členů baletního sboru po 22 letech. Další možností bylo také získání „stavovské invalidity“, či „nemoci z povolání“. Stát, který věnuje velké finanční prostředky na profesní přípravu tanečních umělců /patří v systému vzdělávání k nejdražším/, dále odměňuje taneční umělce po dobu výkonu taneční praxe na základě zařazení této činnosti do Katalogu prací, by měl, podobně jako to činí u jiných skupin zaměstnanců, zajistit důstojné sociální zabezpečení i pro tuto kategorii. Vzhledem k celkovému počtu tanečních umělců / v sezoně 2004/2005 bylo v pracovně právním vztahu 323 tanečnicků/ i generační obměně, by se nejednalo o neúměrné navýšení nároků na státní rozpočet v oblasti mandatorních výdajů. Současnou situaci

sociálního nezabezpečení tanečních umělců v ČR po ukončení výkonu taneční praxe, je možné považovat za neúctu a ignoraci hodnot, které tito umělci vytvářejí a kterými přispívají ke kulturní úrovni společnosti. Ve své podstatě je i diskriminačním faktorem dalšího rozvoje oboru, neboť mnozí zájemci o tuto profesi, kteří úspěšně vykonali talentové zkoušky na některou z tanečních konzervatoří, se rozhodnou pro jiný obor. Jako důvod je uváděna náročnost studia, zdravotní riziko, omezená doba výkonu povolání a tím i zcela neadekvátní finanční ohodnocení po dobu výkonu profese a žádné sociální zabezpečení po jejím ukončení. Pro tuto formu sociálního zabezpečení by bylo pravděpodobně třeba stanovit určitá kritéria – např. vymezit pojem “profesionální taneční umělec” – tj. kvalifikační předpoklady, formy výkonu povolání, doba výkonu profese aj.

2) Další formou sociálního zabezpečení je vytvoření „fonde renty“, který by byl tvořen z příspěvku zaměstnance i z příspěvku státu /MK, MPSV/ nebo z veřejných rozpočtů /zaměstnavatel/. Takto vytvořené finanční prostředky by začal zaměstnanec čerpat po ukončení výkonu taneční praxe až do doby nároku na starobní důchod, případně by bylo možné vyplatit částku jednorázově. TS ČR požádalo Českou spořitelnu o vypracování modelu takového finančního produktu – viz příloha 2 Podobný model existuje např. ve Francii. Tanečnickému umělci jsou započítávána za každý rok výkonu profese 2% z platu, který mu byl přiznán. Ve 42,5 letech věku pak mu začne být vyplácena doživotní renta, k níž je po nabytí nároku na starobní důchod připočtena poměrná část za výkon povolání vykonávaném po ukončení taneční profese. Tři roky před nárokem na vyplácení renty, je tanečnický odměňován platem, který je o jednu kategorii vyšší, než jeho pracovní zařazení /jedná se o dělení v rámci baletních souborů- např. quadrille/nejnižší zařazení člena baletního sboru/ dostává plat coryphé/vyšší zařazení sboru/, coryphé plat sujet, sujet plat grand sujet, grand sujet plat premiér danseur, premiér danseur plat danseur étoile.

3) Další formou sociálního zabezpečení tanečních umělců je vytvoření fondu, z kterého by bylo možné zajistit finančně tanečnický po dobu jejich rekvalifikace pro jiné povolání. Přesto, že jak vyplývá z jednání a informací, má tato forma největší podporu, je jí třeba považovat za zástupnou, neboť neřeší problém sociálního zabezpečení tanečních umělců v celé šíři a komplexně. Zdůvodnění: Ani absolvování rekvalifikace /financované z veřejných rozpočtů/ nezajišťuje získání pracovního místa a není tak zárukou řešení sociálního zabezpečení. Je všeobecně známo, jak těžké je uplatnění na trhu práce pro pracovníky ve věku 40-45 let v oboru, v kterém nemohou doložit praxi a tím, pokud jsou vůbec úspěšní, se ocitají na nízkém stupni platového ohodnocení. Vzniká otázka, proč tímto způsobem tj. forma rekvalifikace, není řešena problematika sociálního zabezpečení i u jiných skupin zaměstnanců, kteří nemohou vykonávat profesi do nabytí nároku na starobní důchod?/horníci, policie, hasiči, vězeňská služba/. Je snad profese tanečních umělců méně společensky prospěšná nebo významná? Nechce se věřit, že by mohlo být v 21.stol. vycházeno při pohledu na sociální zabezpečení jedné skupiny zaměstnanců z těchto diskriminačních hledisek, tím spíše, že se jedná o hlediska zcela neodborná a neetická, dokazující neznalost oboru. Znovu je třeba zdůraznit – taneční umělec nekončí svou profesionální činnost z důvodu nedostatku pracovních míst v oboru – naopak, i přes dostatečnou síť odborných škol, je v ČR nedostatek kvalifikovaných tanečních umělců- což ve velké míře souvisí i s neřešenou problematikou sociálního zabezpečení a celkové úrovně odměňování, ale na základě objektivních důvodů vyplývajících z požadavků na výkon této

profese, což je zcela srovnatelné s pracovníky právně. v hornictví, policie, vězeňské služby aj. Z tohoto pohledu by měla vycházet filozofie sociálního zabezpečení tanečních umělců v ČR, podobně jako je tomu u výše vyjmenovaných skupin zaměstnanců.

Jak je známo, např. v Holandsku je vytvářen fond pro tanečníky, který je tvořen 4 % ročního platu -1,5% platí zaměstnanec, 2,5% zaměstnavatel. Tanečníci ve svobodném povolání platí částku celou. Po ukončení profesionální činnosti je částka tanečníkům vyplacena a tím jsou finančně zajištěni po dobu, kdy hledají další uplatnění, nebo se rekvalifikují. V Holandsku však končí profesionální činnost taneční umělců dříve než u nás, což je dáno počtem profesionálních divadel repertoárového typu a celkovou skladbou repertoáru, zaměřeného na současný tanec.

Ve SRN obdrží tanečník po ukončení profesionální činnosti úrazové pojištění vyplacené v hotovosti a je mu uhrazen nebo přispěno na rekvalifikační program, který si vybere. V případě, že v souboru pracuje více než 15 let, je povinností zaměstnavatele – divadla nabídnou zaměstnanci uplatnění za stejných finančních podmínek, jaké měl jako výkonný umělec. V Rakousku mají taneční umělci právo na „státní penzi“, která činí při odpracování 28 let 80% platu. Při nižším počtu odpracovaných let se za každý neodpracovaný rok odečítají 2%.

Materiál projednán na jednání Rady TS ČR dne 13.9.05

Za Radu TS ČR Jaroslav Slavický

V letech 2009 a 2010 pořádalo TSČR III. mezinárodní baletní soutěž Brno 2009 a II. mezinárodní choreografickou soutěž Plzeň 2010. Dále se intenzivně zabývalo otázkou „transition“ (přechodného období tanečníků) po ukončení aktivní umělecké činnosti. A to intenzivní spoluprací s ministerstvy kultury a práce a sociálních věcí, jednáním se zahraničními partnery a zástupci TSČR se zúčastnili několika mezinárodních konferencí na toto téma. Součástí domácích politických jednání byla i náprava platových podmínek tanečníků v divadlech.

Dále Taneční sdružení pořádalo každoroční „Burzu mladých tanečníků“, které byly určeny absolventům tanečních konzervatoří, kteří hledají uplatnění v oblasti profesionální taneční praxe, nebo tanečníkům bez angažmá, kteří mají zájem o angažmá v baletních souborech v ČR. Burzy probíhaly za účasti uměleckých šéfů profesionálních baletních scén v ČR.

